

КОМПЕТЕНТНОСТІ З ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ МАГІСТРІВ КВАЛІФІКАЦІЇ «ЕКОЛОГ-ДОСЛІДНИК, ВИКЛАДАЧ ВНЗ»

Заблюцька О.С.

д.пед.н., професор кафедри хімії, завідувач кафедри хімії

Постановка проблеми. Згідно з Законом «Про вищу освіту» [4] результатом навчання здобувачів вищої освіти на усіх її рівнях є компетентність (стаття 1, п. 13). Формування професійної компетентності студентів здійснюється протягом вивчення навчальних дисциплін відповідних освітніх програм. Це безперечно стосується й навчання майбутніх магістрів спеціальності 101 «Екологія», кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ». Підготовка цих фахівців передбачає вивчення нормативної дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», завдяки якій у студентів формуються необхідні для майбутньої викладацької діяльності психолого-педагогічні знання, уміння, практичні навички, способи мислення, професійні, світоглядні і громадянські якості, морально-етичні цінності [4] – загалом компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти висвітлено у працях С. Вітвицької [1, 2]. Зміст дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи» для вивчення магістрами різних спеціальностей розкрили Н. Машенко [5], О. Мороз, О. Падалко, В. Юрченко [7], Д. Чернілевський, М. Томчук [10], стосовно підготовки студентів спеціальності 8.04010601 «Екологія та охорона навколишнього середовища» – О. Чередниченко [9], В. Городиська, М. Пантюк, В. Міляєва [3]. Підходи до проведення семінарських занять студентами спеціальності 8.04010601 «Екологія та охорона навколишнього середовища» визначено Н. Мисак [6]. Перелік компетентностей, які формуються у магістрів спеціальності 8.04030201 «Інформатика» внаслідок опанування ними змісту нормативної дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», наведено Л. Хоружою та Т. Цюман [8].

Перелік компетентностей з педагогіки і психології вищої школи магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ» із урахуванням специфіки екологічних дисциплін, які в майбутньому викладатимуться випускниками, залишається не вивченим.

Мета, завдання та методика досліджень. Визначення переліку компетентностей з педагогіки і психології вищої школи магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ» та особливостей їх формування.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні задачі:

1. Розкрито зміст психолого-педагогічних знань студентів.
2. Визначено перелік практичних навичок, необхідних для викладання ними екологічних дисциплін.
3. Сформовано перелік компетентностей з педагогіки і психології вищої школи магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ».
4. Вивчено можливості упровадження компетентнісного підходу до викладання дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи».

Методика дослідження передбачала використання наукових методів: аналізу вітчизняної й зарубіжної літератури з педагогіки і психології, філософії, дидактики, методики навчання студентів у ВНЗ, нормативних документів вищої школи й навчальних програм; систематизації класифікацій компетентностей та визначення місця в них компетентностей з педагогіки і психології; їх узагальнення і упровадження у практику навчання магістрів-екологів; теоретичне моделювання, яке використовувалося для формулювання назв відповідних компетентностей.

Результати досліджень. Формування компетентностей з педагогіки і психології майбутніх магістрів відбувається у процесі вивчення однієї з нормативних дисциплін

циклу професійної підготовки студентів спеціальності 101 «Екологія», кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ», а саме – «Педагогіка і психологія вищої школи». Її загальний обсяг складає 90 годин (3 кредити). На аудиторну роботу відведено 32 години, з них 16 – лекційні та 16 – практичні заняття. Самостійна робота студентів становить – 58 годин. Підсумковий контроль здійснюється в формі заліку. Навчальна програма цієї дисципліни для магістрів нової спеціальності 101 «Екологія», кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ» ще не розроблена.

Аналіз літературних джерел із проблеми дослідження дозволив визначити *перелік компетентностей з педагогіки і психології вищої школи магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ»*. У змісті компетентностей врахована специфіка екологічних дисциплін, які викладатимуть випускники ВНЗ цієї кваліфікації:

1. Організувати власну науково-педагогічну діяльність відповідно до нормативної бази вищої освіти України та документів ВНЗ.

2. Розробляти навчально-методичне забезпечення екологічних дисциплін («Загальна екологія», «Агроєкологія», «Екологічний моніторинг» та ін.).

3. Проводити всі види навчальних занять з екологічних дисциплін.

4. Здійснювати критичний аналіз навчальних занять з екологічних дисциплін.

5. Постійно підвищувати рівень своєї викладацької компетентності шляхом ознайомлення із науковими здобутками в галузі екології, кращим педагогічним досвідом, психологічними особливостями суб'єктів учіння.

У лекційному курсі формуватимуться такі компетентності з педагогіки і психології вищої школи майбутніх магістрів (назви компетентностей за їх номерами наведені вище):

Змістовий модуль 1. ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:

1. Педагогіка і психологія вищої школи як галузь педагогічної науки. Напрями реформування вищої освіти України – 1, 5.

2. Управління у сфері вищої освіти – 1, 3.

3. Дидактика вищої школи – 1–5.

4. Учасники освітнього процесу – 1, 2, 5.

5. Психолого-педагогічні основи підготовки та проведення занять у вищій школі – 1-5.

Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ:

6. Психологія особистості та діяльності викладача ВНЗ – 3, 4, 5.

7. Психологічна характеристика здобувачів вищої освіти – 3, 5.

8. Психологічні засади педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу – 3, 5.

Формування компетентностей з педагогіки і психології вищої школи магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ» здійснюватиметься на практичних заняттях за допомогою таких організаційних заходів:

Практичне заняття 1. «Інноваційні процеси у вищій освіті України. Управління ВНЗ». Мета: формування компетентностей 1, 3, 5.

План заняття:

1. Аналіз нормативної бази вищої освіти України та документів ВНЗ у процесі обговорення їх змісту і структури у формі ділової гри «Захист результатів наукового дослідження на засідання спеціалізованої вченої ради». Орієнтовні теми: «Зміст Закону України «Про вищу освіту» в контексті Болонської декларації», «Порівняльний аналіз громадського і студентського самоврядування як форм управління ВНЗ» та ін.

2. Обговорення змісту і структури «Положення про організацію освітнього процесу у ВНЗ» у формі дидактичної гри «Запитання – відповідь»).

3. Тестовий контроль.

Практичне заняття 2. «Практичне використання у ВНЗ теоретичних знань з дидактики вищої школи». Мета: формування компетентностей 2–5.

План заняття:

1. Обговорення змісту і структури освітньої програми і навчального плану підготовки магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ» у формі ділової гри «Засідання навчально-методичної ради факультету із затвердження відповідних освітніх документів ВНЗ».

2. Проведення дидактичного аналізу підручника (посібника) з фаху у формі ділової гри «Засідання вченої ради факультету з розгляду підручника (посібника) з метою його рекомендації до друку».

3. Проведення аналізу підготовки фахівців за формами навчання, спеціальностями і спеціалізаціями, які пропонує ВНЗ, шляхом розв'язання запропонованої реальної ситуації у приймальній комісії цього ВНЗ з використанням кейс-методу.

4. Тестовий контроль.

Практичне заняття 3. «Суб'єкти освітнього процесу. Навчально-методична документація викладача ВНЗ. Дидактичні і методичні підходи до проведення лекційних занять різних видів». Мета: формування компетентностей 1–5.

План заняття:

1. Проведення конкурсу на кращу робочу програму екологічної дисципліни блоку «за вибором студентів».

2. Проведення міні-лекцій (бінарної лекції, лекції-брифінгу, лекції-диспуту) та їх аналіз.

3. Тестовий контроль.

Практичне заняття 4. «Підготовка і проведення практичних занять». Мета: формування компетентностей 2–5.

План заняття:

1. Проведення практичних занять різних типів (у формі ділової гри, «мозкового штурму», з використанням методу проєктів тощо), їх аналіз.

2. Тестовий контроль.

Практичне заняття 5. «Психологічні аспекти педагогічної діяльності викладачів ВНЗ». Мета: формування компетентностей 3–5.

План заняття:

1. Проведення конкурсу презентацій на тему: «Ідеальний викладач».

2. Проведення анкетування студентів для виявлення їхніх професійно спрямованих цінностей і якостей.

3. Тестовий контроль.

Практичне заняття 6. «Студентство і студентська група як об'єкт психологічного дослідження». Мета: формування компетентності № 5.

План заняття:

1. Презентації результатів психологічних досліджень у студентських академічних групах ВНЗ на теми:

А) «Що мені допомогло адаптуватися до навчання в нашому університеті?» (метод анкетування). Узагальнення рекомендацій для кураторів груп з їх обговоренням на одній із нарад кураторів.

Б) «Чого я чекаю від студентського самоврядування?» (метод анкетування). Узагальнення рекомендацій із їх обговоренням на одному із засідань студентського самоврядування.

В) «Лідер групи» (метод соціометричного дослідження). Узагальнення методичних рекомендацій для куратора академічної групи, в якій проводилося дослідження, щодо згуртування студентського колективу.

2. Тестовий контроль.

Практичне заняття 7. «Ефективність педагогічного спілкування. Психологічні шляхи розв'язання педагогічних конфліктів (психологічний тренінг)». Мета: формування компетентностей № 3–5.

План заняття:

1. Психологічний тренінг із розв'язування педагогічних конфліктів.
2. Тестовий контроль.

Практичне заняття 8. «Підсумковий модульний контроль». *Мета:* контроль і оцінювання сформованості компетентностей із педагогіки і психології вищої школи майбутніх магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ».

План заняття:

1. Проведення тестування студентів.
2. Підведення підсумків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Встановлення переліку компетентностей з педагогіки і психології вищої школи майбутніх магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ», урахування в їх змісті специфіки екологічних дисциплін, які викладатимуться цими фахівцями після завершення навчання у ВНЗ, визначення пріоритетних методів і засобів навчання, організаційних заходів, котрі використовуватимуться на практичних заняттях із дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи» з метою формування відповідних компетентностей, сприятимуть підвищенню ефективності підготовки високоосвічених та конкурентоспроможних викладачів екологічних дисциплін.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці моделі формування компетентностей з педагогіки і психології вищої школи майбутніх магістрів кваліфікації «Еколог-дослідник, викладач ВНЗ».

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 314 с.
2. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Вітвицька С. С. – Житомир, 2011. – 472 с.
3. Городиська В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій / Городиська В., Пантюк М., Міляєва В. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2014. – 307 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
5. Мащенко Н. І. Основи педагогіки і психології вищої школи : курс лекцій / Н. І. Мащенко. – 2-е вид., доп. й перероб. – Кременчук, 2006. – 272 с.
6. Мисак Н. Ф. Педагогіка і психологія вищої школи : методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять студентами спеціальності 8.04010601 «Екологія та охорона навколишнього середовища» [частина II «Психологія вищої школи»] / Н. Ф. Мисак. – Львів : Львівський національний аграрний університет, 2014. – 56 с.
7. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: навчальний посібник для молодих викладачів, аспірантів і майбутніх магістрів / Мороз О. Г., Падалко О. С., Юрченко В. І. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 267 с.
8. Педагогіка і психологія вищої школи : програма навчальної дисципліни для спеціальності 8.04030201 «Інформатика», галузі знань 0403 «Системні науки та кібернетика». – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – 37 с.
9. Чередниченко О. М. Конспект лекцій з курсу «Педагогіка та психологія вищої освіти» (для студентів 5 курсів денної форми навчання спеціальності 8.04010601, 8.070801 «Екологія та охорона навколишнього середовища») / О. М. Чередниченко. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 32 с.
10. Чернілевський Д. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. / Д. В. Чернілевський, М. І. Томчук. – Вінниця : Вінницький соціально-економічний ін-т ун-ту Україна, 2006. – 402 с.